№ 168 Սեպտեմբերի 10 (22) 1881 Սեպտեմբերի 10 (22) № 168

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ. կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Առողջապահական թերթ» Երևանում:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հնագիտական ժողով Թիֆլիսում: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. «Հայրենիք» լրագրի յօդուած: Թիւրքիա: Ֆրանսիա: Անգլիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայոց թատրոն:

„ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԵՐԹ“ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք բժիշկ Լևոն Տիգրանեանի խմբագրութեամբ Երևանում հրատարակվող „Առողջապահական թերթի“ առաջին համարը:

Նախ և առաջ տետրակի արտաքին տեսքը գրաւիչ և գուրեկան տպաւորութիւն է անում: Բաց արինք տետրակը, սկսեցինք կարդալ առաջնորդող յօդուածը առողջապահութեան մասին և աննկատելի կերպով կարդացինք ամբողջ համարը մինչև վերջը մեծ և մեծ բաւականութեամբ: Նիւթը հետաքրքրական և օգտաւէտ է, լեզուն հասկանալի, ոճը թեթև և ժողովրդական: Բժիշկ Տիգրանեան իր այդ հրատարակութեամբ, եթէ նա շատ տարածվի մեր ժողովրդի մէջ, ահագին օգուտ կարող է տալ հայերին, տարածելով նրանց մէջ առողջապահութեան վերաբերութեամբ ծիշդ և առողջ մտքեր: Բժիշկ Տիգրանեանը իր այդ ձեռնարկութեամբ ապացուցեց որ միայն այնպիսի գործ կարող է աջողվել մեզանից իւրաքանչիւրին, որին մենք հմուտ ենք, որ մեր ուժից բարձր չէ, մեր սովորած շրջանից դուրս չէ:

Բայց դժբաղդաբար մեզանում շատ անգամ մարդիկ ձեռք են տալիս այնպիսի գործերին, որոնց կատարելը անկարող են: Քաղաքական գիտութիւնը չը սովորած մարդ քաղաքական թերթ է հրատարակում, մանկավարժութիւն չիմացող մարդ մանկավարժական դասագրքեր է հրատարակում, և այլն: Ի՞նչ կը լինէր եթէ մի մարդ, որ բժիշկ չէ, որ գուցէ քաղաքական գիտութիւններ է սովորել, յանձն առնէր հրատարակել մի առողջապահական ամսագիր, և այլն:

Բայց մեզանում ոչինչ բանի վրա կրիտիկ, քննադատութիւն անել չէ կարելի: Մի մարդ գաւառական թերթ է հրատարակում, նրան ցոյց ես տալիս թէ ինչ պէտք է լինի գաւառական լրագրի նպատակը, ինչ պէտք է լինի նրա պրօգրամը,—քեզ պատասխանում են հայհոյանքով, փոխանակ ըմբռնելու քո ասածը, փոխանակ քո դատողութիւններին, դատողութիւններով պատասխանելու: Մէկի թարգմանութեան վրա ես գրում,—պատասխանի տեղ սկսում են հայհոյել քո անձնական կեանքը: Միւսի մանկավարժական դասագրքի վրա փոքրիկ քննութիւն ես անում, ասում ես թէ այդ կը նշանակէ մոլորեցնել երեխաներին, հաւատացնելով նրանց որ ծիրանը և խիարը կամաց կամաց օգոստոս ամսին են հասնում, այն ինչ մեր երկրում օգոստոս ամսին ոչ ծիրանի, ոչ էլ խիարի հոտն էլ չը կայ, այլ նրանք հասնում են մայիսին և յունիսին արդէն,—և ահա ստանում ես ինքնահաւան, կոպիտ, անսանձ պատասխան:

Մեզանում ամեն բան կաջողվի միայն այն ժամանակ, երբ ամեն մարդ յանձն կառնի միայն այն գործի կատարելը, որին ինքն տեղեակ է:

Մենք հաւատացած ենք որ բժիշկ Տիգրանեանի գործը կաջողվի, որովհետև նա յանձն է առել այնպիսի գործ, որին ճշմարիտ տեղեակ է:

Շնորհաւորում ենք բժիշկ Լևոն Տիգրանեանին իր սկսած գեղեցիկ գործի համար և խորհուրդ ենք տալիս հայ հասարակութեանը շատ գրվել „Առողջապահական թերթ“ միամսեայ հանդիսին:

Առաջին տետրակի մէջ իրանց վրա գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնում են առաջնորդող յօդուածը և բժշկի գեղեցիկ խօսակցութիւնները հիւանդների հետ: կատարեալ աջողութիւն ենք ցանկանում «Առողջապահական թերթին:»

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Սեպտեմբերի 8-ին ներկայ գտնվեցանք հնագիտական ժողովի առաջին նիստին: կովկասեան երկիրը բաղդաւոր է, որ կարող է ողջունել այդ ժողովի կայանալը իր մայրաքաղաքի մէջ: Այդ մասին շատ է խօսվել և դեռ ես շատ կը խօսվի:

Երկրագնտիս զանազան ծայրերից գիտնական մարդիկ ժողովված են Թիֆլիսի մէջ, մեր ընտիր հասարակութեան ներկայութեամբ, փոխարքայի պալատում, մեր երկիրը ուսումնասիրելու և նրա հնութիւնների հետազօտութեամբ զբաղվելու նպատակով: Սիրելի էր մեզ լսել կովկասեան հնութիւնների, հայ և վրաց ազգի հին պատմութեան նշանակութեան մասին ճառելիս հռչակաւոր ռուս գիտնական պատմաբան Իլօվայսկուն, ուսումնական հնախօս կոմս Ուվարովին և ուսումնական գեներալ Կոմարովին: Միւս գիտնականները կը խօսեն յետագայ նիստերում:

Ուրախալի էր շատ տեսնել, որ հայոց եկեղեցու գլուխը, վեհափառ կաթողիկոսը, հասկանալով ներկայ ժողովի մեծ նշանակութիւնը, կամեցաւ պատուել ժողովը, իր համակրութիւնը ցոյց տալով նրան և ուղարկեց Էջմիածնի կողմից մի պատգամաւոր ժողովին ներկայ գտնվելու համար: Պատգամաւորի ընտրութիւնն էլ շատ աջող էր վեհափառի կողմից. ուղարկվածը խորէն վարդապետ Ստեփանէն է, որ իբրև լուսաւորված համալսարանական մարդ, իբրև պատմաբան, պարզերես կանէ Էջմիածինը, ում հետ և կը խօսի:

Միքայէլ Սաղաթելեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 7 սեպտեմբերի

Պատուական «Մշակի» ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ ներկայ տարվայ սկզբում, պ. Աղասի Մէլիք-Աշխալեանը մի քանի պարոնների մասնակցութեամբ, կամենում էր Հաւլաբարում մի «ընթերցարան» բանալ, որը ինձ անյայտ պատճառներով մինչև այժմ դեռ չէ բացվել: Ընթերցարանին տարեկան բաժանորդ գրվեցան պ. պ. Յովսէփ Զորեանց 5 րուբլի, իսկ Արտէմ Մակարեանցը 3 րուբլի: Եւ այդ փողերը մինչև այժմ ինձ մօտ էին. տեսնելով որ «Ընթերցարանը» առ այժմ չէ բացվում, նուիրատու պարոնների համանութեամբ, ահա ուղարկում եմ «Մշակին» վերոյիշեալ ութ րուբլին, խնդրում եմ որ հասցնէք Վիէննայում հրատարակվող հայոց օրգան «Journal d'Orient» լրագրի խմբագրութեան:

Ղազարոս քահանայ Յովսէփեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Շուշի, 28 օգոստոսի

Վերջին ժամանակներս մեր պարբերական հրատարակութիւնների, մանաւանդ «Մշակ» լրագրի մէջ իբրև լուր տարածվում է, որ Ղարաբաղի թեմական հոգևոր դպրանոցը կործանվելու վրա է, ուսուցչական խումբը, որ անցեալ տարի պ. Ս. Մանդինեանի տեսչութեան ներքոյ գործում էր, ցրվելու վրա է: Այս լուրերը զարմանալի յամառութեամբ յարատևում են մինչև անգամ քաղաքիս մէջ և տարածվում են գլխաւորապէս մի քանի պարոնների կողմից, որոնք իրենց առանձին շահերն ունեն, որ ուսումնարանը ճշմարիտ փակվի. ուստի և ամենայն կերպով աշխատում են յուզել և գրգռել ժողովուրդը, որպէս զի իրանց նպատակին հասնեն:

Իբրև տեսուչ Ղարաբաղի ազգային երկսեռ հոգևոր դպրոցների, ես սրբազան պարտաւորութիւն եմ համարում հաւատացնել Շուշի քաղաքի բնակիչներին և օտարաքաղաքացի համազգիներին, որ թէև պ. Ս. Մանդինեան այս տարի թողեց տեսչական պաշտօնը, հրաւիրվելով Էջմիածնի ճեմարանը, բայց նրա հրաժարումը ամենևին չէ կարող դպրոցի յետադիմութեան և փակման պատճառ լինել գլխաւորապէս այն պատճառով, որ ինձ, նոր տեսչին, արդէն յաջողվել է կազմել մի ուսուցչական խումբ, որի անդամները բոլորը անցեալ տարվայ ուսուցիչ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

—

Սեպտեմբերի 7-ին Թիֆլիսի հայոց թատրօնական խումբը ներկայացրեց Պալմի թատրօնում «Կամելիազարդ տիկին» Աղեքս. Դիւմայի պիէսան, որ ամեն լեզուով թարգմանած է և որից փոխադրված է երեւելի «Տրավիատա» օպերան:

Մարգարիտա Գօթիէի դերը խաղում էր տիկին Հրաչեան:

Մենք տեսանք այդ դերի մէջ Ֆրանսիայում և Գերմանիայում շատ և շատ հռչակաւոր դերասանուհիներ, տեսանք և «Տրավիատա» օպերայի նոյն դերում երգչուհիներ, որոնք երգեցողութեան հետ միացնում էին դրամատիկական բարձր արհեստը, ընտիր խաղը, տեսանք վերջապէս Մոսկվայում տիկին Սավինային, Թիֆլիսում տ. Բալֆին: Եթէ սրանց բոլորի հետ պէտք է համեմատէինք տիկին Հրաչեային ու նրա խաղի մասին դատելով չը հրաժարվէինք մեր անցեալ տպաւորութիւններից, այն ժամանակ անշուշտ պէտք է ասէինք, որ Հրաչեան բոլորովին չէ խաղում Մարգարիտա Գօթիէի դերը, այլ մի որ և է ուրիշ անձնաւորութիւն է ներկայացնում:

Բայց դատելով նրա մասին, որպէս հայ դերասանուհու մասին, ոչինչ համեմատութիւններ չանելով, կարող ենք ասել որ նա լաւ է խաղում:

Խղճմտաւոր և անկողմնապահ թատրօնական քննադատութիւնը չը պէտք է ոչ բարձրացնի մի արհեստագէտին մինչև երկինք, ոչ էլ ստորացնի նրան: Պէտք է բոլոր հանգամանքները հաշւի առնել և աշխատել ցոյց տալ այն պակասութիւնները, որոնց վրա ուշադրութիւն դարձնելով ինքն դերասանը կարող է ուղղվել.

Մարգարիտա մի ընկած, անբարոյական կեանք վարող երիտասարդ կին է: Ցանկարծ իր սովորական փչացած շրջանում նա հանդիպում է մի երիտասարդին, Արման Դիւվալին, որ նրան սիրում է: Ընկած կինը առաջին անգամ զգում է որ կարող է սիրել, վերջապէս և սիրում է մաքուր, անվերջանալի սիրով: Պարզ է որ այդ րօպէում, երկրորդ գործողութեան մէջ, կատարվում է երիտասարդ կնոջ մէջ մի բարոյական յանկարծակի և հիմնական յեղափոխութիւն: Դա առաջին հոգեբանական րօպէն է: Երկրորդ րօպէն է, երբ ճշմարիտ սիրով սիրող կինը, արդէն փոխադարձ սէրը վայելած և կատարելապէս յեղափոխված լինելով, ստիպված է հանգամանքների շնորհիւ զոհել իր սէրը, իր սիրած մարդուն փրկելու համար: Առաջին անգամ կռիւ, պատերազմ իր տգեղ անցեալի դէմ, երկրորդ անգամ կռիւ, պատերազմ իր երջանիկ, պայծառ ներկայի դէմ: Առաջին անգամ ջանք անել բարձրանալ անդունդից, դժոխքից դէպի երջանկութեան մաքուր սիրոյ դրախտը, երկրորդ անգամ իր սեփական ձեռքերով, վեհանձնութեամբ կտրել իր ստեղծագործած երջանկութիւնը: Առաջին անգամ հերոսութիւն, երկրորդ անգամ հերոսութիւն:

Մեթէ այդ հոգեբանական բարձր րօպէները Հրաչեան ներկայացրեց մեզ, այնպէս ինչպէս հարկն էր:

Ընտարակոյս տ. Հրաչեան ունի մեծ արժանաւորութիւններ. գեղեցիկ դէմք, գլխից մինչև ոտք շնորհալի կազմուածք, հարուստ միմիկա, բազմակողմանի շարժուածքներ,—այո, այդ բոլորը կայ, բայց այդ բաւական չէ և այդ բնական միջոցները չը պէտք է ի չար գործածել. խաղի հոգեբանական ճիշդ հասկացողութեամբ առաջնորդված չը լինելով, ինչքան էլ բնական բազմակողմանի շնորհներ ունենար դերասանուհին, խաղը վերջ ի վերջոյ կը դառնայ միակողմանի:

Մի կին փչրում է իր տգեղ անցեալը, նոր կեանք մտնելու համար, նոյն կինը քիչ ժամանակից յետոյ իրան ստիպված է տեսնում իր ստեղծած նոր կեանքն էլ իր ձեռքով փչրելու: Այդ բոլոր հոգեբանական խոր, ահագին յեղափոխութիւնները չէ կարելի ներկայացնել բարկանալով, նեղանալով, տանջվելով, լաց լինելով, այնպէս, ինչպէս մի կին, որ նազ է անում որ իր կամքը չը կատարեցին, որ նրանից խլում են այս կամ այն առարկայ, որ նրա կամքին հակառակ են գործում: Ո՞վ չը գիտէ որ գրեթէ ամեն կին ընդունակ է լաց լինել, մինչև անգամ ուշաթափվել, հիւանդանալ, եթէ նրա այս կամ այն խօսքը չը կատարեցին, եթէ նրա ամուսինը չը գնեց նրան իր ցանկացած զոհարեղէնը, չը տարաւ նրան թատրօնական ներկայացումը: Բայց այդ լացի մէջ և Մարգարիտա Գօթիէի տանջված դրութեանից, հոգեբանական սարսափելի կռւից առաջացած լացի մէջ մեծ զանազանութիւն կայ:

Տիկին Հրաչեայի ձայնի մասին մենք չենք կամենում խօսել: Մենք հաւատում ենք որ յոգնած

ներն են, բացի մի երկուսից, որոնց տեղ նոյնպէս հրաւիրվել են ուրիշներ, այնպէս որ խումբի կազմակերպութիւնը այնքան լիակատար է, որ թէ հոգևոր դպրանոցը, թէ օրիորդական ուսումնարանը այս տարի ևս կընթանան նոյն ուղղութեամբ և ուսման նոյն պրօգրամայով, ինչ որ էր անցեալ տարի, առանց որ և իցէ մի բան պակասեցնելու: Թող Շուշու հայ հասարակութիւնը բոլորովին հանդարտվի և չարամիտ ու նենգաւոր մարդկանց հաւատ չընծայէ:

Խնդրում եմ «Մշակ» լրագրի խմբագրութիւնից բարեհաճել այս մի քանի տողը տպագրել իր լրագրում ի միամտութիւն ազգայնոց:

Տեսուչ Թեմական դպրանոցին հայոց Ղարաբաղու Համբ. Առաքելեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 4 սեպտեմբերի

Մասնաւոր նամակներին և եկւորների ասածներին եթէ ուշ դնենք, Հին-Նախիջևանում՝ թէ տարափոխիկ և թէ զանազան հիւանդութիւնները ահագին ընդարձակութիւն են ստանում:

Մենք կը փորձենք ցոյց տալ այդ հիւանդութիւնների եթէ ոչ միակ, գոնէ գլխաւոր պատճառը, որ առիթ ունեցանք հետազօտելու Հին-Նախիջևան եղած ժամանակներս:— Այդ բոլոր հիւանդութիւնների գլխաւոր պատճառը մենք գտնում ենք տեղական ազգաբնակութեան անմաքրասիրութեան և կեղտոտութեան մէջ: — Պարզենք ասածներս. յայտնի է, որ Հին-Նախիջևանի ամբողջ գաւառում, փայտի պակասութեան պատճառով, գործածական վառելանիւթը աթար է: Անասունների այդ արտադրութիւնը գիւղացիք, նոյն իսկ քաղաքացիք, տարւայ երեք եղանակներում՝ ձմրան, աշնան և գարնան դիզում են իրանց շինութիւններին կից փողոցամասներում և միայն յուլիս ամսին, երբ արտաքին կողմը չորանում է, շուռ են տալի հակառակ կողմը և քանի մի օր այդ դրութեամբ թողնում, ապա շարում են պատերին կից, ուր մնում է մօտ մի ամիս: Երբ այս գործողութիւնները արդէն վերջացած են, հաւաքում են: Այժմ ընթերցողին ենք թողնում գանել, թէ ինչ անուշահոտ բուրումն է տիրում ամբողջ տարւայ ընթացքում այդ աթարազարդ երկրում, մանաւանդ յուլիսին, երբ շուռ են տալիս աթարի կոյտերը և նրա ստորին շերտերում ամիսներով փտած, նեխած բուսեղէնների կատարելապէս նեխած օդը միանում է ամառնային, առանց այն էլ երաշտ և տօթ օդի հետ.... կամ երբ անձրև է գալիս, այդ աթարեայ բարձրաւանդակների վրա կազմվող կարմիր, գունաւոր լճերից: Մենք չենք թւում դեռ բոլորը, երբ ամառնային կիզիչ ճառագայթների տակ հայուհին անասնի նոր արտաթորութիւնը շաղախելով կպցնում է պատերին, մենք չենք թւում այն ճահիճներից բուրած անտանելի գարշահոտութիւնը, որ մեծ մասամբ առաջ է գալիս գիւղացու անտարբերութիւնից....

Ահա, ընթերցող, այս և սրանց նման հազարաւոր ապականութիւնները, կեղտոտութիւնները գումարվելով՝ առաջացնում են այն բազմատեսակ հիւանդութիւնները, որոնք այժմ և համարեա իւրաքանչիւր տարի լափում են հարիւրաւոր ծծկեր տղաներ, պատանիներ և որ ցաւալին է երիտասարդներ... նոր սերունդ... Սակայն այս բոլորի վրա ով է ուշք դարձնողը. Նախիջևանցին դարձեալ նոյն դարևոր մեռելային անտարբերն է, գիւղական պօլիցիան էլ օրինակ է առնում նրանից, չը նայելով որ 79 թուականին նահանգապետից հրամայված էր տեղական գաւառապետին, իսկ վերջինից շինական դատարաններին խստիւ հսկել տեղական ազգաբնակութեան մաքրութեան վրա և կարգադրել տեղափոխել աթարի կոյտերը գիւղից դուրս, դաշտերը: — Այդ հրամանը զօրութիւն ունեցաւ միայն քանի մի ամիս....

Խոնարհաբար հրաւիրում ենք այս խնդրութեան վրա նորա ուշադրութիւնը, որի պարտքն է, իսկ ձեզ, մեծապատիւ խմբագիր, որպէս հասարակական պուբլիցիստի և նրա շահերի պաշտպանին, տեղ տալ ձեր լրագրի էջերի մէջ այս երկտողիս և պաշտպանել, ինչպէս միշտ, նոյնպէս և այժմ հասարակութեան շահերը, անխնայ մտրակելով նրա անտարբերութիւնը:

Էմմանուէլ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբերի 8-ին, ժամը 1-ին կէսօրից յետոյ փոխարքայի պալատի մէջ ահագին բազմութեան ներկայութեամբ հանդիսաւոր կերպով բացվեցաւ Թիֆլիսի հնագիտական ժողովը: Ժողովը բաց արաւ փոխարքայի պաշտօնակատար, գեներալ-ադիւտանտ, իշխան Մելիքօվ: Այնուհետև ամեն օր լինելու են ժողովի այլ և այլ բաժանմունքների գիտնական նիստերը:

—

Գերմանացի հռչակաւոր գիտնական պրօֆէսօր Վիրխօվ հասել է Թիֆլիս և ներկայ է գտնվել հնագիտական ժողովի բացման հանդիսին: Անդրկովկասից, ինչպէս լսել ենք, գիտնականը ճանապարհորդելու է Փոքր-Ասիա և դիտաւորութիւն ունի հետազօտել Տրօյայի հնութիւնները: Պ. Վիրխօվ իր բազմակողմ հմտութեամբ, հետաքրքրվում է, ի միջի այլոց որպէս անտրօպօլօգ, մեր երկրի այլ և այլ ազգաբնակութիւնների ցեղական ծագումով, նրանց ցեղական կազմակերպութեամբ: Վլադիկավկասից Թիֆլիս գալով պ. Վիրխօվ հետաքրքրվել է օսերով: Ի միջի այլոց մի օս իշխանական ընտանիքի անդամները խոստովանվել են գիտնականին, որ իրանք հայոց ծագումից են և իրանց պապերը Անիից են գաղթած:

—

Երէկ, չորեքշաբթի օր, սեպտեմբերի 9-ին, մենք չը կարողացանք հրատարակել «Մշակի» համարը, որովհետև սեպտեմբերի 8-ին տօն օր էր և տպարանում ոչ ոք չէր բանում:

—

Այն երեք մշակները, որոնք նորերումս ըսպանվեցան Մարգարովի շինութեան վրա փուլ եկած հողի տակ, թիւրքահպատակ լինելով, սպանվածների ազգականները, որոնք նոյնպէս թիւրքահպատակ են, գնացին այս օրերս Թիֆլիսի թիւրքաց հիւպատոսի մօտ, խնդրելու համար որ սա պաշտպանի նրանց Մարգարովի առջև և պահանջի նրանց համար վարձատրութիւն: Բայց հիւպատոսը նրանց չընդունեց:

—

«Ժուռնալ դ'Օրիանի» համար ստացանք. Աստրախանից Յովհաննէս Համազասպեանից 15 րուբլ. Թիֆլիսից մի անյայտ պարոնից 8 ր., Բագուից Մկրտիչ Սարուխանեանից 4 ր., Բագուից Մարտիրոս Տէր-Սահփանեանից 4 ր., Ղուբայից Նիկողայոս Աբխազովեանից 4 ր., Կարակուրտից բժիշկ Միրիմանեանից 5 ր., Բագուից Մովսէս Կրասիլնիկեանից 10 ր., Դէրբէնդից գեներալ Մաղաթեանից 8 ր.: Ընդամենը 58 րուբլ: Իսկ Ղազարոս քահանայ Յովսէփեանի տուած 8 րուբլի հետ 66 րուբլ: Անցեալ փողի հետ կանի 511 րուբլ, իսկ Պարսից ստանալու 400 րուբլ գումարի հետ կանի 911 րուբլ:

—

ԹԷՄԻՐ-ԽԱՆ-ՇՈՒՐԱՅԻՑ մեզ գրում են: «Կիրակի, օգոստոսի 30-ին այստեղ մի սարսափելի անցք պատահեց: Առաւօտեան ժամը 9-ին մի հայ ղարաբաղցի, Համբարձում Աւլանօվ, դաշոյնով սպանեց իր կնօջը, և յետոյ էլ ատրճանակով ինքնասպանութիւն գործեց: Ասում են որ սպանութեան պատճառը եղել է մարդու և կնօջ մէջ կռիւ: Տեղիս քահանայ առաջնորդից թոյլտւութիւն է խնդրել ննջեցեալներին թաղելու, բայց թոյլտւութիւն չէ ստացել: Այն ժամանակ քահանան դիմել է քաղաքապետին, որ և թոյլ է տուել թաղել կնօջը: Բայց թաղման օրը քահանան ճանապարհին հիւանդացել է. նրան նրստցրին կառք և նա կարողացաւ միայն գերեզմանի հողը օրհնել: Բայց միւս օրը քահանան դարձեալ առողջ էր և ման էր գալիս փողոցներում իր ծանօթների հետ: Արդէն մի շաբաթ է որ Շուրայում սաստիկ ցուրտ է և քամի, այնպէս որ փողոցում առանց հաստ հագուստի չէ կարելի ման գալ:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԼՐԱԳՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Ցաւօք սրտի իմացանք թէ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը իւր վերջին նիստը պիտի ընէ յառաջիկայ հինգշաբթի օր խմբովին հրաժարական ստորագրելու և վարչութեան ղրկելու համար:

Այսպիսի յուսահատական որոշման մը համար ոչ ոք իրաւունք ունի մեղադրելու զՀոգաբարձութիւնը, քանի որ մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհուրդք և գաւառները, և ամբողջ Ազգը կրնամք ըսել, անտարբեր կը գտնուին և Հոգաբարձութեան չեն նըպաստեր: Ներկայ Հոգաբարձութիւնը մինչև ցարդ թէ աշխատութիւն և թէ դրամ յօժարակամ տուած է և շատ գոհ կը լինի եթէ իւր քսակէն տուած դրամներն իբր նուէր ընդունի վարչութիւնը, սակայն իւր օժիւքն այլ ևս թողու:

Շատ ցաւալի բան մ'ըսած կըլլանք, և թէ յիշենք որ Հիւանդանոցի ներկայ անհանդուրժելի վիճակին մէջ, որ օր ըստ օրէ վատանալու վրայ մ'առած է հոգին սղելէն, նպաստից զրկելէն և Թաղ. խորհրդոց ու Ազգին անփութութենէն կեդր. սնտուկը Հիւանդանոցի յատկացեալ շաբաթական գումարը իւր պէտքերում գործածած և ցարդ վճարած չէ Հիւանդանոցին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

„Daily News“ լրագրում կարդում ենք հետևեալ թղթակցութիւնը Կ. Պօլսից:

Գեր. Ներսէս Հայոց Պատրիարքը ներկայացրեց լօրդ Դըֆերինին այն բարեկարգութիւնների ծրագիրը, որ նա փափագում է մտցրած տեսնել Հայաստանում: Նախ և առաջ նա առաջարկում է, որ Նուբար փաշան նշանակվի հայ գաւառների ընդհանուր կառավարիչ, մինչդեռ միւս տեղերում փաշական գլխաւորները կը լինեն մահմետականներ հայ օգնականներով, նայելով ազգաբնակութեան մեծամասնութեանը: Լօրդ Դըֆերինը առարկեց այդ առաջարկութեան, թէ հիւպատոսների տեղեկագրերը մահմետական ազգաբնակութիւնը այնպիսի մեծ քանակութեամբ են ներկայացնում, որ չէր կարելի մի հայ նշանակել ընդհանուր կառավարիչ: Սակայն գեր. Ներսէս Պատրիարքը յիշեցրեց իսկոյն նորին Լօրդութեանը, թէ հէնց ինքն է եղել Լիբանանու վարչութեան հեղինակը, որ համաձայն էր մի քրիստոնեայ նշանակելու իբրև ընդհանուր կառավարիչ՝ չը նայելով այն իրողութեան, որ մահմետական ազգաբնակութիւնը մեծամասնութիւն էր կազմում: Լաւ յայտնի էր որ մահմետականներ և քրիստոնեայք Լիբանանում բարեյաջող կերպով ապրում էին միասին: Յետոյ Պատրիարքը հաստատում էր, որ Վանայ, Մուշի, Զէյթունի և Հաճնի հայ բնակիչները մահմետականներից բազմաթիւ են: Նուբար-փաշային նշանակելու հետ միասին գեր. Ներսէսը պահանջում է նաև, որ մահմետական կրօնական օրէնքները չը գործադրվեն այն վէճերի մէջ, որ հայ և մահմետականը կունենան միասին, որ ժանդարմ կազմող անձինքը այն երկրի բնակիչներից-ը լինեն, ուր որ նրանք պաշտօն կունենան գործելու, և յետոյ որ մի-

---

ձայնը ժամանակաւոր է և հետևանք է ճանապարհի մէջ մրսելուց: Բայց եթէ այդպէս է, պէտք էր սպասել, հանգստանալ ճանապարհից, իսկոյն չը սկսել խաղալ, եթէ ոչ, կարելի է ձայնը կատարելապէս փչացնել զօրելով նրան: Դերասանուհին երգչուհի չէ, բայց և այնպէս դրամատիկական դերասանուհին, իր ձայնով ամեն տեսակ զգացմունքներ և մարդկային կրքեր արտայայտելու համար, պէտք է տիրապետի ձայնի մի բաւական ընդարձակ րէգիստրի վրա, բարձր հնչիւններից սկսած մինչև պիանիսսիմօ: Կ. Պօլսի դերասանուհիները մեծ մասամբ կամ շատ բարձր են խօսում բեմի վրա, որ չասենք բղաւում են, կամ այնքան ցած ձայնով են խօսում, որ այլ ևս ոչինչ չէ լսվում, որ այլ ևս դա ձայն, հնչիւն չէ, այլ շշիւն է միայն:

Մի ուրիշ պակասութիւն ունենն մեզ մօտ հիւր եկող դերասանուհիները: Երբ լաց են լինում, այնքան բարձր հեկեկում են, որ այլ ևս բառերը չեն արտասանում: Պէտք է իմանալ լաց լինել և բառերն էլ պարզ արտասանել. մանաւանդ չը պէտք է իր բառերի պարզ արտայայտութեանը դարձեալ արուեստական կերպով արգելք դնել, անդադար թաշկինակը պահելով բերանի վրա:

Մի ուրիշ պակասութիւն ունենն բոլոր Կ. Պօլսի դերասաններն ու դերասանուհիները, մանաւանդ երբ նոր են գալիս Կ. Պօլսից, որ մեզ համոզում է թէ դա մի առանձին պօլսական բեմական դպրոցի հետևանք է,—դա արագախօսութիւնն է (скороговорка): Այդ պակասութիւնը ունի և Հրաչեան: Պէտք է պարզ խօսել, չը պէտք է շտապել, չը պէտք է անչափ արագ խօսելով, բառերի կէսը չարտասանել: Բեմը արհեստ է, բեմը չէ կարող ճիշդ այն լինել, ինչ որ կեանքն է: Կեանքի մէջ դժբաղդ լինելով, մարդը կարող է այնքան խեղդված ձայնով խօսել, այնքան շփոթվել, որ լսողը կարող է և ոչինչ չը հասկանալ թէ նա ինչ է ասում: Բեմի վրա դերասանը դժբաղդ արարած ներկայացնելով, պարզ խօսքերով արտայայտում է իր դժբաղդ լինելու զգացմունքը. բայց մի և նոյն ժամանակ այնքան արհեստով, որ այդ անձնաքննութիւնը անբնական չերևայ: Իրականութեան մէջ մարդը մենակ մնալով կարող է գուցէ միայն մի «ախ» քաշել և մեռնել, բայց բեմի վրա մեռնողը մի ամբողջ մօնօլօգ է ասում, որպէսզի ազդեցութիւն ունենայ հանդիսականների վրա: Բայց այդ բոլորը պիտի այնքան արհեստով կատարվի, որ անբնականութիւնը չերևայ:

Գուցէ բեմական ռէալական դպրոցը, որին անշուշտ ապագան է պատկանում, այլ ևս այդ միջոցները չի գործածի, այլ զուտ բնականութեամբ կը ներգործի հասարակութեան վրա,— բայց նոյն իսկ դրա մէջն է դժուարութիւնը ռօմանտիական դպրոցի, որին պատկանում են և Գիւգոյի պիէսաները, որ անբնականը վերջին ծայր հասցրած արհեստի միջոցով պէտք է այնքան բնականութեամբ խաղացվի, որ նրա անբնականութիւնը չերևայ:

Այս է գուցէ պատճառը որ ռօմանտիական պիէսաներում խոր ազդեցութիւն են գործում միմիայն կարգից դուրս տաղանդաւոր արտիստները, իսկ հասարակ մահկանացուները անզօր են յաղթել անբնականութիւնը:

Երկու խօսք անցեալ տարւայ երկու դերասանների մասին: Մնակեանը ճշմարիտ դերասան է դառնում. դիկցիան պարզ և հասկանալի, խաղը խելացի և մտածված: Այն տեսիլի մէջ, որտեղ նա Արմանի հօր դերում խօսում է Մարգարիտայի հետ և նրան խրատում է իր երկար մօնօլօգով, նա գրաւում է իր վրա հասարակութեան ամբողջ ուշադրութիւնը և այդ ժամանակ Հրաչեային հանդիսականը մոռանում է, այլ ևս նրա վրա չէ նայում. Իսկ այդ չը պէտք է լինի:

Երբ ռուս խմբի մէջ տ. Բալֆ խաղում էր պ. Չէրնովի հետ այդ տեսիլը, ինչքան էլ Չէրնով հարիւր անգամ բարձր է Մնակեանից, բայց նոյն իսկ նրա մօնօլօգի ժամանակ, հասարակութեան ամբողջ ուշադրութիւնը գրաւված ունէր տիկին Բալֆ, չը նայելով որ Արմանի հօր մօնօլօգի ժամանակ նա գրեթէ լուռ է:

Ադամեանը անցեալ տարվանից մեծ առաջադիմութիւն է արել և կատարելագործվել է: Նա աւելի բնական է երևում, նրա դիկցիան աւելի խելացի և աւելի պարզ է:

Դարձեալ մի խօսք այս տարւայ րէպէրտուարի մասին, որ մինչև այժմ հին րէպէրտուար է, չը նայելով որ րէպէրտուարական մասնաժողով կայ:

Առաջին ներկայացում. «Կատարինա Հօվարդ» թօյն, մահ:

Երկրորդ ներկայացում. «Կամելիազարդ տիկին» Մենամարտութիւն, բարակացաւ, մահ:

Երրորդ ներկայացում. «Սէր առանց համարման»—թօյն:

Գ. Ա.